

Bahar gözəlliyin başlanğıcıdır

Şimal bölgəsinin Novruz ənənələri

Azərbaycanın bölgələrində tarix bərabərliyi olsa da, adətlər az və ya çox dərəcədə fərqlidir. Bu baxımdan multikultural dəyərlərin hörmətlə yanaşıldığı ölkəmizin şimalında yaşayan xalqlar da Novruzu özlərinə məxsus tərzdə müxtəlif cür qarşılayırlar.

Qusar və Xaçmazda boz ayın əvvəlində odun yığmağa başlarlar. Qədərincə topladıqdan sonra öz aralarında Kosa və Keçəli müəyyən edirlər. (Novruz sözü ləzgi dilində "Yaransuvar" - yeni gün deməkdir.) Çərşənbə günlərində 7 su dolu qabı 7 evə aparırlar. Əgər su hamıya çatarsa demək arzular həyata keçəcəkdir. Qabları daşıyanlar sonra bir yerə yığışar, deyib-gülər, şənənərlər. Qusarlılar yeyib-içən olduğundan həmin günlər evlər qonaqlı-qaralı olar.

Bayram axşamı tonqal qalanar, hamı ocaq başına yığışar. "Ləzgi qızı"nın ("Ləzginka"nın) sədələri altında yorulana qədər rəqs edirlər. Sonra lətifə yarışı başlar. Kimin danışıdığı daha çox gülməli olarsa, həərə ona bir hədiyyə verər.

Axşam hər ləzginin evində plov bişirilməsi vacib sayılır. Amma ev sakinləri həmin plovu qonşulara paylar, qazan boşaldandan sonra şükür edirlər: Sən bizim qəlbimizi təmiz, ruhumuzu sağlam, gözümüzü tox eylə. Qoy əlimizin bərəkəti hamıya yetsin!

Bir də subayların toyunu çox vaxt bayram gününə salar, həmin evlilikdən doğulan uşaqlara Bahar və Novruz adını qoyarlar. Ümumiyyətlə, Qusarda bu adları daşıyan insanlara hörmətlə yanaşırlar.

Siyəzəndə çərşənbə axşamları hündür yerdə tonqal qalayar, həərə gətirdiyi azuqəni bir yerə toplar. Sonra onu birlikdə yeyər və şənənərlər. Sədan kəndində duzlu və şirin qoğal bişirər, onu paylarlar. Kim şirin qoğalı götürübsə, onu duzlu qoğal götürənlər evə qonaq çağırırlar. Bir də bayram axşamı bütün küsülülər barışar, etdiklərinə görə üzr istərlər. Barışmaq istəməyeni "qonaqlıqla" o qədər yüklərlər ki, tərsliyinə peşman olar.

Bir də bayram günü dağ kəndlərində camaat bir yerə yığılar, il boyu bəslədikləri xoruzları döyüdürlər. Məğlub tərəfin xoruzunu qoltuğuna verib yola salırlar.

Şimal bölgəsində Qubanın "bahar xonçası" daha maraqlıdır. Multikultural dəyərlərə söykənən bu rayonda xeyli sayda azsaylı xalqların və etnik qrupların nümayəndələri yaşayırlar. Qubada 20 minə yaxın tat və ləzgi, 3 min mehseti türkü, 3500 buduqlu, 4 min xınalıqlı, 1000 rus, 4 minə yaxın yəhudı, tatar, gürcü, ukraynalı, belarus yaşayır. Rayonda onlar bir ocaq ətrafına topla-

lanan mehriban ailəni xatırladır. Bu ailənin üzvləri ötən əsrin əvvəlində erməni qəsbkarlarına qarşı birlikdə mübarizə aparıblar. Novruzda isə bayram xonçasına həərə öz adətini, inancını, mətbəxini əlavə edir.

Qubada axır çərşənbədə evdəki qabları su ilə doldurar, bayram gecəsi onu həyəətə, bostana bağçaya səpərlər ki, il ruzulu gəlsin. Kosa və Keçəl cütünü üç gün ərzində

qapıları gəzər, paylarını toplarlar. Bayram axşamı həmən torba açılar, içindəkilər uşaqlara paylanar. Buduqda qovurmali, yaxud cücə-plov bişirər və onu 7 qonşuya paylarlar. Buduqlular bayram günü şorqoğalı bişirməz, süfrəyə yalnız şirin nemət düzərlər.

Xınalıqlılar axır çərşənbədə nişanlı qız evindən oğlan evinə yeddi növ pay göndərlər. Xınalıq dilin-

də buna "yiq tikə" deyilir. Sədaqət, sağlamlıq, məhəbbət, ruzi, bərəkət, mehribanlıq və övlad rəmzi sayılan yeddi növ yeni qurulan ailəyə edilən dualardır.

"Qırmızı qəsəbə"də yaşayan yəhudilər də baharı coşqu ilə qarşılayırlar. Axşam qalanan tonqallar bu yaraşlıq qəsəbəni nura boyayır. Sakinlər yolda rastlaşdıqları hər kəsə qoğal, paxlava və şəkərbura paylayır, sonra etiqadından asılı olmayaraq, bir yerdə tonqal başında yanaşı oturur, əllərindəki ruzini dadırlar. Dünyanın müxtəlif yerlərində yaşayan qırmızı qəsəbəlilər bahar bayramında doğma yurda qayıdırlar.

Qubada bayramın 13-cü günü gənclər Qudyalçayın ətrafına yığışar və səmənətə mərasimi keçirər. Bu adət təxminən 1000 ilə yaxın yaş var. Səməni axar suya atar, niyyət edirlər.

Şabranda yaşayan dağlı, ləzgi, tat və məhsəti türkləri bayramın keçirilməsinə martın əvvəlində başlarlar. Hər çərşənbə tonqal qalayar, şeir məclisləri keçirər, bayatı deyərlər. Burada səməni halvası bişirər, onu bütün evlərə paylarlar.

Adət və ənənələr min illərin sınağından keçib bu günümüzdə adlanan ruh şəcərəsidir. Bəşəriyyəti sabahlara, insanları gözəlliklərə daşıyan hər nə varsa, yadigar kimi qorunmalıdır. Səmanın hökmünü yerlərə çatdırın bahar isə böyük gözəlliyin başlanğıcıdır.

Akif ƏLİYEV,
"Azərbaycan"